

اقتصاد مبتنی بر روابط ، روابط سیاسی و کیفیت اقلام تعهدی

دکتر هاشم نیکومرام^۱

استاد گروه حسابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران

دکتر بهمن بنی مهد

استادیار گروه حسابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج

دکتر فریدون رهنمای رودپشتی

استاد گروه حسابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران

علی کیائی

دانشجوی دکتری حسابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران

Archive of SID

۱- نویسنده مسئول و مکاتبه کننده اصلی،

آدرس : تهران - پونک - حصارک - دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات ، دانشکده اقتصاد و مدیریت

چکیده

این پژوهش باهدف شناسائی تاثیر روابط سیاسی شرکتهای پذیرفته شده در بورس و اوراق بهادار تهران بر کیفیت اقلام تعهدی و سپس رابطه متغیرهای حسابداری کلیدی شرکتهای دارای روابط سیاسی با کیفیت اقلام تعهدی انجام گرفته است. روش پژوهش از نوع همبستگی و مبتنی بر رگرسیون چند متغیره است. نتایج حاصل از این تحقیق در قلمرو زمانی پنج ساله ۱۳۸۴ تا ۱۳۸۸ نشان می دهد که وجود رابطه سیاسی در شرکتهای نمونه، منجر به کاهش کیفیت اقلام تعهدی می گردد. همچنین نتیجه آزمون فرضیه ها مبین آن است که شاخص کیفیت اقلام تعهدی با متغیرهای اندازه موسسه حسابرسی، شاخص سودآوری، و اهرم مالی رابطه مستقیم و با اندازه شرکتهای دارای روابط سیاسی رابطه معکوس دارد. نهایتاً هیچ شواهدی دال بر وجود رابطه معنادار بین متغیرهای تغییر حسابرس، تغییر مدیریت و رشد فروش با کیفیت اقلام تعهدی در این پژوهش مشاهده نگردید.

واژگان کلیدی: اقتصاد مبتنی بر روابط، روابط سیاسی، مدیریت سیاسی، کیفیت اقلام تعهدی، تغییر مدیریت، تغییر حسابرس

۱- مقدمه

اصطلاح "سرمایه داری رابطه ای"^۱ برای توصیف رابطه نزدیک بین دولت یا سیاستمداران با شرکتهای استفاده می شود (بال و دیگران، ۲۰۰۳).^۲ شرکتهای تمایل زیادی به برقراری ارتباط نزدیک با دولت و سیاستمداران دارند. زیرا این روابط منافع زیادی نظیر امتیاز دسترسی به بازار، تخفیفهای مالیاتی، دسترسی آسانتر به اعتبارات، یارانه های دولتی و ... در پی دارد (آنینگ سجاتی، ۲۰۰۹).^۳ در عوض شرکتهای دارای روابط سیاسی^۴ ممکن است منافع بدست آمده ناشی از این روابط را با سیاستمداران تسهیم نمایند (آنینگ سجاتی، ۲۰۰۹، بوشمن و دیگران^۵، ۲۰۰۴). این نوع بافت اقتصادی در سطح یک جامعه، "اقتصاد مبتنی بر رابطه"^۶ نامیده می شود (چنی و دیگران^۷، ۲۰۱۲). در نظامهای اقتصادی مبتنی بر روابط، ارتباط سیاسی یک منبع مهم ارزش برای شرکتهای دارای این روابط است. شرکتهای دارای روابط سیاسی راحت تر به منابع سرمایه و مزایای دیگر از طریق ارتباطاتشان دست می یابند که باعث می شود کمتر به گزارشگری مالی با کیفیت بالا متکی باشند (چنی و دیگران^۸، ۲۰۱۲، آنینگ سجاتی، ۲۰۰۹). در کشور ایران نیز روابط سیاسی دارای ابعاد پرننگی است، سیاسی بودن مدیران و مالکان عمده شرکتهای بدلیل دولتی بودن شرکتهای و صنایع بزرگ تاثیر گذار بر اقتصاد و نیز نظام اقتصادی حاکم بر کشور یعنی اقتصاد دولتی می باشد. بنابراین هدف اصلی این مقاله نخست بررسی رابطه مالکان عمده و مدیران شرکتهای با کانونهای قدرت سیاسی و تاثیر این رابطه بر محتوا و کیفیت صورتهای مالی و به طور مشخص کیفیت اقلام تعهدی می باشد. همچنین هدف دوم این پژوهش آن است تا تحلیل گران، استفاده کنندگان اطلاعات حسابداری، تدوین کنندگان استانداردهای حسابداری، جامعه حسابداران رسمی و سازمان بورس اوراق بهادار را از عوامل اثر گذار بر کیفیت اقلام تعهدی آگاه نماید.

۲- مبانی نظری پژوهش

۲-۱- نظامهای اقتصادی مبتنی بر روابط

^۸ اشخاص، نظامهای اقتصادی مبتنی بر روابط، بوسیله الزامات قانونی ضعیف و عدم شفافیت شناخته می شوند (زینگالس و راجان، ۲۰۰۸). در این نظام، برای محافظت از روابط خود در برابر رقابت سالم به درجه ای از ابهام نیاز دارند (آنینگ سجاتی، ۲۰۰۹). در چند دهه اخیر، نظامهای اقتصادی بعضی از کشورهای آسیای شرقی به رشد اقتصادی شگفت انگیزی رسیده اند. در سال ۱۹۹۳ بانک جهانی گزارشی با عنوان "معجزه آسیای شرقی" منتشر کرد. این گزارش معرف ۸ کشوری بود که طی سالهای ۱۹۶۵ تا ۱۹۹۰ به رشد اقتصادی معجزه آسایی دست یافتند. این ۸ کشور ژاپن، هنگ کنگ، سنگاپور، کره جنوبی، تایوان، اندونزی، تایلند و مالزی می باشند. نظامهای اقتصادی برخی از این کشورها بطور کامل مبتنی بر روابط هستند. مثلاً نظام اقتصادی کره جنوبی تحت تسلط تعداد معدودی از صنایع بزرگ قرار معروفند. کابلها مجموعه ای از شرکتهای عظیم صنعتی، به زعامت متنفذان سیاسی، تحت حمایت کامل دولت قرار دارد که به کابلها

دارند. این صنایع در یک شبکه نزدیک و بهم تنیده، متشکل از خود این صنایع و دولت بطور بسته تعامل دارند، کابلزها امتیازات ویژه ای مثل دریافت وامهایی با نرخ بهره پایین از بانکهای دولتی دارند. شرکتهای صنعتی مورد حمایت دولت (کابلزها) رشد سریعی را نشان می دهند. رشد بالای کابلزها بدان دلیل است که آنها می توانند وجوه هنگفتی را با نرخ بهره پایین اعتبار گرفته و از این فرصت رانت گونه بهره مند گردند. فعالیتهای تجاری مشابهی در دیگر کشورهای آسیای شرقی نیز وجود دارند (چنی و دیگران، ۲۰۱۲). در مالزی مساعدت و طرفداری دولت از شرکتهایی که با صاحب منصبان کلیدی دولت رابطه نزدیک داشته اند، وجود دارد (آنینگ سجاتی، ۲۰۰۹). به اعتقاد^{۱۰} روابط سیاسی در مقایسه با پایه های اقتصادی شرکت، عامل اصلی تعیین کننده سودآوری شرکت در کشورهای آسیای فیس من شرقی و در حال توسعه است. او معتقد است که عایدات شرکت های دارای روابط سیاسی به طور گسترده تحت تأثیر تصمیمات دولتی قرار دارد، که علائق آنها را مورد توجه قرار می دهد (فیس من ۲۰۰۱). در شرکتهای دارای روابط سیاسی دسترسی به منابع سرمایه بستگی زیادی به سود گزارش شده ندارد. زیرا روابط سیاسی منجر به دسترسی آسان به اعتبار و منابع سرمایه از بانکهای تحت تملک دولت می^{۱۵} (۱۴). خاجا و میک (۲۰۰۵، ۲۰۰۵)، دینک (۲۰۰۵، ۲۰۰۴)، کال و زو^{۱۱} و دیگران، ۲۰۱۲، چین و جان گرد (دوبوکری

۲-۲ کیفیت ارقام تعهدی و روابط سیاسی

مطالعات زیادی نشان می دهد که پیروی از استانداردهای حسابداری به تنهایی نمی تواند کیفیت صورتهای مالی و ارقام مندرج در آن را تضمین کند. زیرا عوامل دیگری نیز بر روی کیفیت صورتهای مالی و گزارشگری مالی تأثیر دارند. صورتهای مالی تهیه شده توسط یک واحد اقتصادی علاوه بر استانداردهای حسابداری، تحت تأثیر عوامل متنوعی قرار دارد. یکی از عوامل بااهمیت و قابل توجه، نفوذ سیاسی مدیران و مالکان بنگاههای اقتصادی در محافل سیاسی و روابط آنها با کانونهای قدرت سیاسی است (آنینگ سجاتی، ۲۰۰۹، فاسیو، ۲۰۰۶، چنی و دیگران، ۲۰۱۲). روابط و نفوذ سیاسی نه تنها بر وضعیت مالی بنگاههای اقتصادی تأثیر می گذارد، بلکه انگیزه های مدیران را نیز در ارتباط با گزارشگری مالی و تهیه صورتهای مالی تحت تأثیر قرار می دهد. که انتظار می رود این امر در نهایت باعث ایجاد تفاوتهای چشمگیر، در کیفیت صورتهای مالی شرکتهای دارای روابط سیاسی در مقایسه با شرکتهای بدون روابط سیاسی گردد. کیفیت صورتهای مالی یکی از موضوعات بسیار جذاب در ادبیات حسابداری می باشد. که در سالهای اخیر توجه محققان تجربی زیادی را در حوزه تئوریهای اثباتی حسابداری به خود جلب نموده است. کیفیت صورتهای مالی به طور عمده ای از طریق کیفیت ارقام تعهدی مورد سنجش و اندازه گیری قرار می گیرد (پالپو، ۲۰۰۳)^{۱۷}. بال و دیگران استدلال می کنند که کیفیت ارقام تعهدی تحت تأثیر عوامل متعدد درون سازمانی و برون سازمانی قرار دارد. چن^{۱۸} و دیگران (۲۰۱۱) استدلال می کنند که روابط سیاسی یک بعد جدید به عایدات شرکت اضافه می کند که فرایند ایجاد آن را پیچیده تر می کند. این پیچیدگی می تواند اشتباه در برآورد ارقام تعهدی را افزایش دهد که پیامد آن منجر به کاهش کیفیت ارقام تعهدی می گردد.

۳- پیشینه پژوهش

بال و دیگران (۲۰۰۶) نشان دادند که رویه گزارشگری مالی در مالزی به شدت تحت تأثیر عوامل سیاسی قرار دارد. چنی و دیگران (۲۰۱۲) رابطه بین روابط سیاسی و کیفیت ارقام تعهدی را مورد بررسی قرار دادند. با استفاده از تجزیه و تحلیل اطلاعات بین چند کشور، مطالعه مزبور نشان داد که کیفیت ارقام تعهدی شرکتهای دارای روابط سیاسی پائین تر از شرکتهای بدون روابط سیاسی است. همچنین ایجاد روابط با کانونهای سیاسی قوی تر، همبستگی کمتری با کیفیت ارقام تعهدی دارد. نهایتاً آنها یافتند که همبستگی منفی بین کیفیت ارقام تعهدی و هزینه بدهی تنها در شرکتهای بدون روابط سیاسی وجود دارد. آنها معتقدند که پیامد منفی ناشی از گزارشگری با کیفیت پائین، برای شرکتهای دارای روابط سیاسی بسیار کم است. کارتا^{۱۹} (۲۰۱۲) به بررسی رابطه بین استقلال کمیته

حسابرسی و تقاضا برای کیفیت حسابرسی با کیفیت بالاتر پرداخت. نتایج این تحقیق نشان می دهد که بین استقلال کمیته حسابرسی و حق الزحمه حسابرسی رابطه مثبت وجود دارد. یافته مزبور از این فرضیه که کمیته های حسابرسی با استقلال بالاتر، تقاضای کیفیت حسابرسی بالاتر دارند، حمایت می کند. دوم این ارتباط در شرکتهای دارای روابط سیاسی ضعیف تر است. همچنین انتخاب موسسات حسابرسی بزرگ در شرکتهای دارای روابط سیاسی نگرشهای کمیته حسابرسی را تحت تاثیر قرار داده و اثر منفی بر کیفیت حسابرسی دارد. بوبکری و دیگران (۲۰۱۲) به بررسی تاثیر روابط سیاسی بر روی عملکرد شرکت و تصمیمات تامین مالی پرداختند. آنها یافتند که اول شرکتهای بعد از برقراری روابط سیاسی عملکرد خود را بهبود بخشیده و بدهی خود را افزایش می دهند. دوم روابط سیاسی همبستگی قوی با تغییر در اهرم و عملکرد عملیاتی دارد. سوم شرکتهای دارای روابط سیاسی به منابع اعتباری دسترسی آسانتری دارند. داتا و گانگ لی (۲۰۱۲) به بررسی رابطه سیاسی و ارزش شرکت پرداختند. نتایج تحقیق آنها نشان می دهد که روابط سیاسی ارزش شرکت را تحت تاثیر قرار داده و منجر به نوسان در ارزش شرکتهای دارای روابط سیاسی بیشتر از چیزی که حرکت بازار بتواند توضیح دهد، می گردد. آنها بیان می کنند که بازدهی شرکتهای دارای روابط سیاسی به طور قابل ملاحظه ای متفاوت با همتایان بدون روابط سیاسی آنهاست. آنها به این نتیجه رسیدند که وجود چنین روابطی در هر کشور، باعث رشد شاخص فساد جهانی می گردد و احتمال رانت بازی و ظهور سرمایه داری رابطه ای را افزایش می دهد. سری نید هی و دیگران (۲۰۱۲) در تحقیقی به بررسی رابطه بین انتخاب حسابرس و کیفیت سود در شرکتهای دارای روابط سیاسی در جمهوری خلق چین پرداختند. آنها نشان دادند که شرکتهای دارای روابط سیاسی با موسسات حسابرسی بزرگ شناخته شده و دارای کیفیت بالا، کمتر قرارداد حسابرسی امضا می کنند و در مقایسه با شرکتهای بدون روابط سیاسی مشابه، زیان را به موقع شناسائی نکرده و ارقام تعدی بیشتری دارند. آنها همچنین از شفافیت کمتری نسبت به همتایان بدون روابط سیاسی خود برخوردارند. همچنین شرکتهایی که به تازگی روابط سیاسی برقرار کرده اند تمایل بیشتری برای تغییر به موسسه حسابرسی کوچک نسبت به شرکتهای بدون تغییر در روابط سیاسی دارند. نهایتاً عملکرد شرکتهای دارای روابط سیاسی بعد از پذیرش در بورس به مراتب بهتر از عملکرد شرکتهای بدون روابط سیاسی می گردد. چن و دیگران (۲۰۱۱) به بررسی روابط سیاسی، نوع مالکیت و محدودیتهای تامین مالی در شرکتهای چینی پرداختند. نتایج تحقیق آنها نشان می دهد که شرکتهای دارای روابط سیاسی هیچ گونه محدودیت تامین مالی در چین ندارند در حالیکه شرکتهای بدون روابط سیاسی محدودیتهای زیادی را برای تامین مالی تجربه می کنند. بوبکری و دیگران (۲۰۱۲) در تحقیقی به بررسی روابط سیاسی و هزینه سرمایه پرداختند. نتایج تحقیق آنها نشان می دهد که شرکتهای دارای روابط سیاسی هزینه سرمایه کمتری نسبت به همتهای غیر سیاسی خود دارند. بنابراین سرمایه گذاران نیز توقع هزینه سرمایه پائین تری را دارند. این مسئله نشان می دهد که شرکتهای دارای روابط سیاسی ریسک کمتری دارند. نتایج تحقیق آنها نشان می دهد که منافع روابط سیاسی بیشتر از هزینه های آن است. شرکتهای دارای روابط سیاسی عموماً از محدودیتهای بودجه نرم منتفع می شوند و در زمان رکود، دولت به آنها کمک مالی می کند. براگیون و مور (۲۰۱۱) منافع اقتصادی روابط سیاسی را در انگلستان مورد تحقیق قرار دادند. نتایج تحقیق آنها نشان می دهد که شرکتهای دارای تکنولوژی پیشرفته که از سیاستمداران در هیات مدیره خود استفاده می کنند به احتمال بیشتری تامین مالی سرمایه انجام می دهند و نسبت Q توپین بالاتری دارند. نیسن و روزنی (۲۰۱۱) در تحقیق خود به بررسی روابط سیاسی و عملکرد شرکتی در کشور آلمان پرداختند. نتایج تحقیق آنها نشان می دهد که اعضای حزب محافظه کار و حزب آزادی خواه بیشتر برای شرکتها کار می کنند تا اعضای جناح چپ و جناح سبز. شرکتهای دارای روابط سیاسی بزرگتر ریسک کمتر، و ارزیابی بازار کمتری نسبت به شرکتهای بدون روابط سیاسی دارند. آنها همچنین دارای فرصتهای رشد کمی هستند اما از عملکرد حسابداری بهتری برخوردارند. همچنین در بازار سرمایه، شرکتهای دارای روابط سیاسی، به طور با اهمیتی عملکرد

بهتری نسبت به شرکتهای بدون روابط سیاسی دارند. تسی پوریدو و دیگران^{۴۴} (۲۰۱۲) ارتباط بین مدیریت سود و نوع موسسه حسابرسی (بزرگ و کوچک) را مورد بررسی قرار دادند. نتیجه تحقیق آنها نشان داد که اندازه موسسه حسابرسی تأثیری بر سطح مدیریت سود ندارد.

۴- دوره پژوهش و نمونه آماری

قلمرو مکانی پژوهش، شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و قلمرو زمانی آن از سال ۱۳۸۴ تا سال ۱۳۸۸ تعیین شده است. روش پژوهش، از نوع همبستگی و جامعه آماری، شرکتهایی است که از شرایط زیر برخوردار باشند:

- شرکت هایی که از سال ۱۳۸۴ مورد پذیرش قرار گرفته و شرکت سرمایه گذاری نباشند.
- شرکت هایی که دوره مالی آنها آخر اسفند ماه هر سال باشد.
- شرکت هایی که بعد از پذیرش، توقف معامله نداشته و داده های آن ها در دسترس باشند.

با توجه به مجموعه شرایط فوق، ۱۱۹ شرکت و ۵۸۷ مشاهده در دوره پژوهش شرایط بالا را دارا بوده و به عنوان نمونه مورد بررسی، از جامعه فوق انتخاب شدند.

۵- متغیرهای پژوهش

۵-۱- متغیر وابسته

متغیر وابسته این پژوهش، شاخص کیفیت ارقام تعهدی می باشد. این شاخص از مدل زیر به دست می آید.

$$TCA_{j,t} = \alpha_0 + \alpha_1 CFO_{j,t-1} + \alpha_2 CFO_{j,t} + \alpha_3 CFO_{j,t+1} + \alpha_4 \Delta REV_{j,t} + \alpha_5 PPE_{j,t} + \varepsilon_{j,t}$$

TCA : مجموع ارقام تعهدی جاری شرکت که از فرمول زیر محاسبه می شود:

$$TCA = \Delta CA - \Delta CL - \Delta Cash + \Delta STDEBT + \Delta TP$$

CFO : جریان وجه نقد عملیاتی که از طریق سود خالص قبل ارقام غیر مترقیه منهای مجموع ارقام تعهدی (TA) بدست می آید

$$TA = \Delta CA - \Delta CL - \Delta Cash + \Delta STDEBT + \Delta TP - Dep$$

ΔREV : تغییر در درآمد فروش

PPE : اموال، ماشین آلات و تجهیزات

ΔCA : تغییر در دارائیهای جاری

ΔCL : تغییر در بدهیهای جاری

$\Delta Cash$: تغییر در وجه نقد

$\Delta STDEBT$: تغییر در ذخیره مالیات، بهره پرداختنی و سود سهام پرداختنی

ΔTP : تغییر در مالیات پرداختنی

Dep : استهلاک

همه متغیرها بوسیله میانگین مجموع دارائی ها همگن می شوند. انحراف معیار خطای مدل به تفکیک هر صنعت نشاندهنده شاخص کیفیت ارقام تعهدی می باشد.

۵-۲- متغیرهای مستقل

مدیریت سیاسی: متغیر مدیریت سیاسی برای اندازه گیری اثر اقتصاد سیاسی و روابط سیاسی بر کیفیت ارقام تعهدی مورد استفاده قرار می گیرد. نشانه های مدیریت سیاسی شرکت عبارتند از وجود اعضای هیأت مدیره وابسته به دولت، مجلس و مانند این نوع نهادهای سیاسی، و یا وجود سهامدار عمده (دارای حداقل ده درصد سهام دارای حق رای) دولتی و شبه دولتی. این متغیر با بررسی دقیق یادداشتهای

همراه صورتهای مالی و گزارش هیات مدیره به مجمع عمومی از طریق شناسایی مدیرعامل، اعضای هیات مدیره، سهامداران عمده، اشخاص وابسته و اشخاص در تعامل با شرکتهای نمونه به انحای گوناگون، صورت پذیرفت. این متغیر در تحقیق جانسون و میتون (۲۰۰۳)، فاسیو (۲۰۰۶)، آنینگ سجاتی (۲۰۰۹) و چینی و دیگران (۲۰۱۲) با اندکی تفاوت از منظر شناخت استفاده شده است. اگر شرکت دارای مدیر یا مالک سیاسی و به طور کلی روابط سیاسی باشد عدد یک و در غیر این صورت عدد صفر در مدل منظور می شود. تغییر حسابرس: عبارت است از تغییر حسابرس شرکت دارای روابط سیاسی از سازمان حسابرسی یا موسسه حسابرسی مفید راهبر به یک موسسه خصوصی حسابرسی و یا از یک موسسه خصوصی حسابرسی به موسسه حسابرسی دیگر. اگر این تغییر در یک شرکت رخ داده باشد مقدار آن یک و در غیر آن صورت مقدار آن صفر است.

نوع حسابرس: این متغیر با مقدار یک و صفر نشان داده می شود. اگر حسابرس شرکت دارای روابط سیاسی، سازمان حسابرسی یا موسسه حسابرسی مفید راهبر باشد مقدار آن یک و در غیر آن صورت مقدار آن صفر است. تغییر مدیریت: این متغیر با مقدار یک و صفر نشان داده می شود. اگر مدیریت شرکت دارای روابط سیاسی، در یک سال تغییر کرده باشد، مقدار آن یک و در غیر آن صورت مقدار آن صفر است.

اندازه شرکت: لگاریتم طبیعی جمع دارایی های یک شرکت دارای روابط سیاسی در هر سال. نسبت اهرمی: نسبت بدهی به جمع دارایی های یک شرکت دارای روابط سیاسی در هر سال. شاخص سودآوری: سودخالص سال تقسیم بر جمع دارایی ها هر شرکت دارای روابط سیاسی در هر سال. رشد فروش: فروش سال جاری منهای فروش سال قبل تقسیم بر فروش سال قبل، هر شرکت دارای روابط سیاسی در هر سال.

۶- فرضیه های تحقیق

با توجه به مبانی نظری و پیشینه پژوهش و همچنین در راستای اهداف پژوهش، فرضیه های پژوهش به صورت زیر بیان می شوند:

- فرضیه اول: میان مدیریت سیاسی و شاخص کیفیت اقلام تعهدی رابطه معنی دار وجود دارد.
- فرضیه دوم: میان تغییر حسابرس با شاخص کیفیت اقلام تعهدی در شرکتهای دارای روابط سیاسی رابطه معنی دار وجود دارد.
- فرضیه سوم: میان نوع حسابرس با شاخص کیفیت اقلام تعهدی در شرکتهای دارای روابط سیاسی رابطه معنی دار وجود دارد.
- فرضیه چهارم: میان تغییر مدیریت با شاخص کیفیت اقلام تعهدی در شرکتهای دارای روابط سیاسی رابطه معنی دار وجود دارد.
- فرضیه پنجم: میان شاخص سودآوری با شاخص کیفیت اقلام تعهدی در شرکتهای دارای روابط سیاسی رابطه معنی دار وجود دارد.
- فرضیه ششم: میان رشد فروش با شاخص کیفیت اقلام تعهدی در شرکتهای دارای روابط سیاسی رابطه معنی دار وجود دارد.
- فرضیه هفتم: میان نسبت اهرمی با شاخص کیفیت اقلام تعهدی در شرکتهای دارای روابط سیاسی رابطه معنی دار وجود دارد.
- فرضیه هشتم: میان اندازه شرکت با شاخص کیفیت اقلام تعهدی در شرکتهای دارای روابط سیاسی رابطه معنی دار وجود دارد.

۷- تجزیه و تحلیل داده ها و آزمون فرضیه ها

۱-۷- آماره های توصیفی

نتایج آماره های توصیفی در ارتباط با آزمون فرضیه ها در جدول شماره ۱ و ۲ آورده شده است.

جدول شماره ۱: آماره های توصیفی متغیرهای کمی تحقیق

متغیرها	تعداد مشاهده	میانگین	میان	انحراف معیار	حداقل	حداکثر
شاخص کیفیت اقلام تعهدی	۵۸۷	۰/۰۵۶۹	۰/۰۴۳۸	۰/۰۵۴۹	۰/۰۰۱۲۹	۰/۵۲۳۵
نسبت سودآوری	۵۸۷	۰/۱۳۵۵	۰/۱۰۹۱	۰/۱۸۳۲	-۰/۳۲۷۴	۲/۷۹۰۳

۱۴/۶۵۰۷	-۱/۰۰۰	۰/۸۳۵۰	۰/۱۲۹۴	۰/۲۱۱۴	۵۸۷	رشد فروش
۵/۹۰۵۲	۰/۰۶۱۹	۰/۳۷۹۵	۰/۶۴۴۶	۰/۶۵۵۶	۵۸۷	نسبت بدهی
۸۰۳۰۶۷۵۲۸	۱۸۸۳۰	۳۳۷۲۷۷۰/۲۰۱	۴۸۹۰۵۶	۳۳۶۷۳۶۱/۹۳	۵۸۷	جمع دارایی ها (میلیون ریال)

نزدیک بودن مقادیر میانگین و میانه نشان دهنده نرمال بودن متغیر است. هم چنین جدول شماره ۲ نشان می دهد که وجود مدیریت سیاسی در شرکتهای نمونه تحقیق در طول دوره زمانی تحقیق تقریباً ثابت است. عدم تغییر مدیریت بیشتر از تغییر مدیریت است و شرکت های نمونه تحقیق ، حسابرس خود را بیشتر از میان موسسات خصوصی حسابرسی انتخاب می کنند تا سازمان حسابرسی . در دوره زمانی ۱۳۸۴ تا ۱۳۸۸ عدم تغییر حسابرس بسیار بیشتر از تغییر حسابرس می باشد.

جدول شماره ۲: آماره های توصیفی متغیر های کیفی تحقیق

سال	مدیریت سیاسی		تغییر حسابرس		نوع حسابرس		تغییر مدیریت	
	عدم وجود مدیریت سیاسی	وجود مدیریت سیاسی	عدم تغییر حسابرس	تغییر حسابرس	سازمان حسابرسی	موسسات خصوصی	عدم تغییر مدیریت	تغییر مدیریت
۱۳۸۴	۲۰	۹۵	۱۰۹	۵	۳۳	۸۲	۱۱۳	۲
۱۳۸۵	۲۱	۹۷	۴۱	۷۷	۳۱	۸۹	۸۳	۳۶
۱۳۸۶	۲۰	۹۷	۱۱۵	۲	۳۰	۸۷	۱۱۸	۰
۱۳۸۷	۲۴	۹۶	۵۴	۶۵	۲۸	۹۱	۸۹	۳۰
۱۳۸۸	۲۳	۹۴	۱۱۳	۶	۲۶	۹۰	۱۱۲	۴
جمع	۱۰۸	۴۷۹	۴۳۲	۱۵۵	۱۴۸	۴۳۹	۵۱۵	۷۲

۲-۷ نرمال بودن متغیرهای وابسته

نرمال بودن متغیر وابسته از طریق آزمون کلموگروف اسمیرینف انجام شده است. نتایج این آزمون در جدول شماره ۳ نشان می دهد که توزیع شاخص کیفیت اقلام تعهدی دارای توزیع نرمال است.

جدول شماره ۳: آزمون نرمال بودن متغیر وابسته

آماره ها	شاخص کیفیت اقلام تعهدی
میانگین	۰/۰۵۶۹۵
انحراف معیار	۰/۰۵۴۹۰۴
آماره کلموگروف اسمیرینف	۰/۵۳۱

جدول شماره ۴: آزمون فرضیه ها

وضعیت تایید یا رد فرضیه	آماره های هم خطی	سطح معنی داری	آماره T	ضرایب استاندارد	ضرایب غیر استاندارد	متغیرها
عامل تورم واریانس	تولرانس	داری	بتا	خطای استاندارد	بتا	

ها								
-	-	-	۴/۰۰۶	۰/۰۰۰	۰/۰۹۳	۰/۰۲۳	-	عرض از مبدأ
تایید	۱/۰۷۲	۰/۹۳۳	۳/۲۸۲	۰/۰۰۱	۰/۰۲۰	۰/۰۰۶	۰/۱۳۷	مدیریت سیاسی
رد	۱/۱۵۶	۰/۸۶۵	-۰/۳۴۲	۰/۷۳۳	-۰/۰۰۲	۰/۰۰۵	-۰/۰۱۵	تغییر حسابرس
تایید	۱/۱۷۶	۰/۸۵۰	۲/۲۲۵	۰/۰۲۶	۰/۰۱۲	۰/۰۰۶	۰/۰۹۷	نوع حسابرس
رد	۱/۱۶۶	۰/۸۵۷	-۰/۵۱۸	۰/۶۰۴	-۰/۰۰۴	۰/۰۰۷	-۰/۰۲۳	تغییر مدیریت
تایید	۱/۰۰۸	۰/۹۹۲	۲/۱۴۷	۰/۰۳۲	۰/۰۲۶	۰/۰۱۲	۰/۰۸۷	سودآوری
رد	۱/۰۲۰	۰/۹۸۰	۰/۳۱	۰/۹۷۶	۰/۰۰۰۰۸۲	۰/۰۰۳	۰/۰۰۱	رشد فروش
تایید	۱/۰۱۳	۰/۹۸۷	۴/۲۴۷	۰/۰۰۰	۰/۰۲۵	۰/۰۰۶	۰/۱۷۲	نسبت اهرمی
تایید	۱/۱۹۳	۰/۸۳۸	-۳/۱۹۱	۰/۰۰۱	-۰/۰۰۶	۰/۰۰۲	-۰/۱۴۰	اندازه شرکت

۳-۷ مدل کیفیت اقلام تعهدی

در این قسمت با توجه به نتایج حاصل از آزمون فرضیه، مدل کیفیت اقلام تعهدی برای کل شرکتهای نمونه آماری، تدوین می شود.

$$Y = 0.093 + 0.02 X_1 + 0.12 X_2 + 0.26 X_3 + 0.25 X_4 - 0.06 X_5 + \epsilon$$

که در آن:

- Y = شاخص کیفیت اقلام تعهدی هر شرکت در هر سال
- X_1 = وجود مدیریت سیاسی در ترکیب اعضای هیئت مدیره شرکت
- X_2 = نوع حسابرس
- X_3 = شاخص سودآوری
- X_4 = نسبت اهرمی
- X_5 = اندازه شرکت
- ϵ = میزان خطای مدل

۴-۷ آنالیز واریانس:

آنالیز واریانس توان خط رگرسیون برای بیان مقادیر مشاهده شده متغیر تابع را ارزیابی می نماید. نتایج آنالیز واریانس در جدول شماره ۵ آورده شده است. همانگونه که مشاهده می شود، آماره F برابر $6/016$ و سطح معنی داری آماره F نیز صفر می باشد. از اینرو صحت مدل را تأیید می نماید. همچنین ضریب تعیین مدل رگرسیون با توجه به جدول شماره ۶ برابر $7/8$ درصد است

جدول شماره ۵: آزمون آنالیز واریانس

سطح معنی داری	F آماره	مجدور میانگین	درجه آزادی	مجموع مجذورات	مدل
$0/000$	$6/016$	$0/17$	۸	$0/137$	رگرسیون
		$0/003$	۵۷۱	$1/623$	باقیمانده
			۵۷۹	$1/760$	جمع

۵-۷ آزمون دوربین و واتسن

این آماره برای برآورد وجود یا عدم وجود خود همبستگی در جمله پسماند استفاده می شود. با توجه به جدول شماره ۶ مقدار آماره دوربین - واتسن برابر ۱/۷۹۳ است. بنابراین عدم وجود خود همبستگی در جمله پسماند تأیید می شود.

جدول شماره ۶: آماره های دوربین واتسن و ضریب تعیین

ضریب همبستگی	ضریب تعیین	ضریب تعیین	خطای استاندارد			آماره های مربوط به تغییرات						
			تعدیل شده	برآورد شده	تغییرات	F تغییرات	درجه آزادی ۱	درجه آزادی ۲	سطح معنی داری			
					ضریب تعیین							
۰/۲۷۹	۰/۰۷۸	۰/۰۶۵	۰/۰۵۳۳	۰/۰۷۸	۶/۰۱۶	۸	۵۷۱	۰/۰۰۰				

۸ نتیجه گیری و پیشنهادات

نتیجه آزمون فرضیه مبین وجود رابطه معنادار بین مدیریت سیاسی و کیفیت اقلام تعهدی می باشد. با وجود مدیریت سیاسی، شاخص کیفیت اقلام تعهدی (انحراف معیارمدل) افزایش می یابد. افزایش این شاخص به مفهوم کاهش کیفیت اقلام تعهدی می باشد. این نتیجه مطابق با نتایج تحقیق آنینگ سجاتی (۲۰۰۹)، چنی و دیگران (۲۰۱۲) چن و دیگران (۲۰۱۱)، سری نیدهی و دیگران (۲۰۱۲)، فاسیو و دیگران (۲۰۰۶) می باشد. چنی و دیگران و آنینگ سجاتی یافتند که شرکتهای دارای روابط سیاسی اطلاعات با کیفیت پائینی ارائه می کنند. چن و دیگران نشان دادند که روابط سیاسی به دلیل اثرات منفی بر کیفیت اطلاعات ارائه شده در صورتهای مالی فرایندی را ایجاد می کند که پیش بینی تحلیل گران را مشکل نموده و امکان پیش بینی اشتباه را افزایش می دهد. سری نیدهی و دیگران به این نتیجه رسیدند که شرکتهای دارای روابط سیاسی اقلام تعهدی اختیاری بیشتری نسبت به شرکتهای بدون روابط سیاسی دارند. آنها همچنین از شفافیت کمتری در مقایسه با همتایان بدون روابط سیاسی خود برخوردارند. بنابراین به سازمان بورس اوراق بهادار و جامعه حسابداران رسمی پیشنهاد می شود به منظور ارتقای کیفیت حسابرسی، موسسات حسابرسی که حسابرسی شرکتهای با مدیریت سیاسی را به عهده دارند، نظارت بیشتری داشته باشند.

نتیجه پژوهش نشان می دهد که بین نوع حسابرس (از لحاظ اندازه) با شاخص کیفیت اقلام تعهدی (انحراف معیار مدل) رابطه مستقیم وجود دارد، یعنی زمانیکه سازمان حسابرسی به عنوان حسابرس انتخاب می شود کیفیت اقلام تعهدی (با افزایش انحراف معیار شاخص) کاهش می یابد. این نتیجه با یافته کارتا (۲۰۱۲) منطبق می باشد که نشان داده است انتخاب موسسات حسابرسی بزرگ، نگرش کمیته حسابرسی را در شرکتهای دارای روابط سیاسی تحت تاثیر قرار داده و اثرات منفی بر کیفیت حسابرسی می گذارد. اما نتیجه این تحقیق مغایر با نتایج سری نیدهی و دیگران^{۲۵} (۲۰۱۲) و تیزی پورید و دیگران (۲۰۱۲) می باشد. آنها نشان دادند که شرکتهای بعد از برقراری روابط سیاسی تمایل دارند که به موسسات حسابرسی کوچک تغییر حسابرس بدهند. همچنین آنها یافتند که اندازه موسسه حسابرسی تاثیری بر مدیریت سود و کیفیت اقلام تعهدی ندارد. از این رو به مسئولین سازمان حسابرسی پیشنهاد می شود تا برای ارتقاء کیفیت حسابرسی تمهیدات لازم را فراهم آورند.

نتیجه این تحقیق نشان می دهد که با افزایش سود آوری، کیفیت اقلام تعهدی کاهش می یابد. این مسئله بدان مفهوم است که شرکتهای دارای روابط سیاسی با سود آوری بالا در جمع اقلام تعهدی، از اقلام تعهدی اختیاری استفاده می نمایند. نتیجه این تحقیق با نتایج داتا و گانگلی (۲۰۱۲) سری نیدهی و دیگران (۲۰۱۲) منطبق و با نتایج تحقیقات بوبکری و دیگران (۲۰۱۲) و براگیون و مور (۲۰۱۱) مغایر است. سری نیدهی و دیگران به این نتیجه رسیدند که شرکتهای دارای روابط سیاسی بعد از پذیرش در بورس عملکرد

بهتری نسبت به همتایان بدون روابط سیاسی خود نشان می دهند. این عمل از طریق استفاده از اقلام تعهدی اختیاری بیشتر صورت می پذیرد. داتا و گانگلی نشان دادند که روابط سیاسی منجر به نوسان در ارزش شرکتهای دارای روابط سیاسی می گردد و بازدهی آنها به طور قابل ملاحظه ای متفاوت از همتایان بدون روابط سیاسی آنهاست. در مقابل بوبکری و دیگران، براگیون و مور، نیسن و رونزی (۲۰۱۱) یافتند که شرکتهای با برقراری روابط سیاسی عملکردشان را بهبود می بخشند و روابط سیاسی همبستگی قوی با بهبود عملکرد شرکتهای دارد. متغیر مورد استفاده این محققین شامل سود عملیاتی، سود هر سهم، نسبت بازده داراییها و Q توبین بوده است. به نهادهای نظارتی مانند سازمان بورس و اوراق بهادار پیشنهاد می گردد توجه ویژه ای به فرایند گزارشگری مالی این گونه شرکتهای داشته و به طور مستمر آنها را مورد پایش قرار دهند.

تحلیل تاثیر اهرم مالی بر کیفیت اقلام تعهدی در شرکتهای دارای روابط سیاسی نشان می دهد که با افزایش اهرم مالی، شاخص کیفیت اقلام تعهدی (انحراف معیار مدل) افزایش می یابد. این بدان معناست که با افزایش بدهی در بافت مالی شرکتهای دارای روابط سیاسی کیفیت اقلام تعهدی کاهش می یابد. نتایج تحقیقات بوبکری و دیگران (۲۰۱۲)، چن و دیگران (۲۰۱۱)، براگیون و مور (۲۰۱۱)، آنینگ سجاتی (۲۰۰۹)، نشان می دهد که شرکتهای دارای روابط سیاسی دسترسی بهتری به منابع اعتباری دارند و هیچ گونه محدودیتی در تامین مالی ندارند و حداکثر استفاده را از این امتیاز می کنند. صنایع بزرگ وابسته به دولت در کره جنوبی (کابلزها) وامهای هنگفت بدون هیچ گونه محدودیت قراردادی از بانکهای دولتی دریافت می کنند. در تمامی این پژوهشها، نتایج نشان داد که نرخ تسهیلات دریافتی در اینگونه شرکتهای پایین تر از همتایان بدون روابط سیاسی آنهاست. بنابراین اینگونه شرکتهای توجه کمتری به ارائه صورتهای مالی با کیفیت دارند. با توجه به اثر اهرم مالی بر کاهش کیفیت اقلام تعهدی شرکتهای دارای روابط سیاسی آزمون شده در این تحقیق، به اعتبار دهندگان توصیه می شود نسبت به ایجاد شرایط محتاطانه تر در قرار داد اعطای وام به اینگونه شرکتهای توجه ویژه ای نمایند. نتایج تحقیق نشان می دهد که شرکتهای دارای روابط سیاسی با اندازه بزرگتر، دارای اقلام تعهدی با کیفیت تر و گزارشگری مالی مناسبتری هستند. این نتیجه، مورد پشتیبانی یافته های نیسن و رونزی (۲۰۱۱) می باشد که یافتند شرکتهای دارای روابط سیاسی با اندازه بزرگتر از عملکرد حسابداری بهتری برخوردارند. بنابراین به سرمایه گذاران پیشنهاد می گردد در سرمایه گذاری های خود در فرایند تحلیل اطلاعات مالی جهت سرمایه گذاری به اطلاعات افشا شده این شرکتهای نیز توجه نمایند.

پی نوشت

۱: crony capitalism

۲: Ball&et al

۳: Aning Sejati

۴: Political connections

۵: Bushman & Piotroski

۶: Relationship-based economics

۷: Chaney

۸: Rajans & Zingals

۹: Chaebol

۱۰: Fisman

۱۱: Boubakri

۱۲: Chiu & Joh

۱۳: Cull&Xu

۱۴: Dinc

۱۵: Khwaja & Miqn

۱۶: Faccio

۱۷: Palepu

۱۸: Chen

۱۹: Carretta

۲۰: Datta

۲۱: Zhang & Zhang

۲۲ : Braggion and Moore
۲۳ : Niessen S. Ruenzi
۲۴ : Tsipouridou
۲۵ : Srinidhi

منابع:

۱. Aning Sejati, Y. ۲۰۰۹, Political connections and earnings quality : evidence from Malaysia. phd dissertation, Oklahoma state university
۲. Ball, R., A. Robin, and J. S. Wu. ۲۰۰۲. Incentives versus standards: properties of accounting income in four East Asian countries. *Journal of Accounting & Economics* ۳۶ (۱-۲): ۲۳۵-۲۷۰.
۳. Ball, R., S. P. Kothari, and A. Robin. ۲۰۰۰. The effect of international institutional factors on properties of accounting earnings. *Journal of Accounting & Economics* ۲۹ (۱): ۱-۵۲.
۴. Braggion Fabio and Lyndon Moore March ۱۰, ۲۰۱۱ The Economic Benefits of Political Connections in Late Victorian Britain
۵. Boubakri, Narjess, Omrane Guedhami Dev Mishra, Walid Saffar, ۲۰۱۲, Political connections and the cost of equity capital *Journal of Corporate Finance* journal homepage: www.elsevier.com/locate/jcorpfin
۶. Boubakri, N., Claude, J., Saffar, W., ۲۰۱۲, The impact of political connections on firms operating performance and financing decisions, *The Journal of Financial Research* • Vol. XXXV, No. ۳ • ۳۹۷-۴۲۳
۷. Bushman, R. M., and J. D. Piotroski. ۲۰۰۶. Financial reporting incentives for conservative accounting: The influence of legal and political institutions. *Journal of Accounting & Economics* ۴۲ (۱/۲): ۱۰۷-۱۴۸.
۸. Bushman, R. M., J. D. Piotroski, and A. J. Smith. ۲۰۰۴. What Determines Corporate Transparency? *Journal of Accounting Research* ۴۲ (۲): ۲۰۷-۲۵۲.
۹. Chaney, P. K., M. Faccio, and D. C. Parsley. ۲۰۱۲. The Quality of Accounting Information in Politically Connected Firms. Working paper, Vanderbilt University.
۱۰. Chan .KS, ۲۰۱۲ Effects of Financial Liberalisation and Political Connection on Listed onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-9701.2012...x/pdf
۱۱. Carretta, A., ۲۰۱۲ Do Political Connections Affect Banking ... - Wiley Online Library onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-4472.2012...x/pdf
۱۲. Chen, C. J. P., Y. Ding, and C. Kim. ۲۰۱۱. Political connection, legal enforcement and analysts' forecast characteristics. Working paper, City University of Hong Kong.
۱۳. Cheng, Q., and T. D. Warfield. ۲۰۰۵. Equity Incentives and Earnings Management. *The Accounting Review* ۸۰ (۲): ۴۴۱-۴۷۶.
۱۴. Cull, R., and L. C. Xu. ۲۰۰۵. Institutions, ownership, and finance: the determinants of profit reinvestment among Chinese firms. *Journal of Financial Economics* ۷۷ (۱): ۱۱۷-۱۴۶.
۱۵. Datta .D, ۲۰۱۲ Political Connection and Firm Value – Theory and Indian Evidence ... papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm
۱۶. Dechow, P. M., and I. D. Dichev. ۲۰۰۲. The Quality of Accruals and Earnings: The Role of Accrual Estimation Errors. *The Accounting Review* ۷۷: ۳۵-۵۹.
۱۷. Dinc, I. S. ۲۰۰۵. Politicians and banks: Political influences on government-owned banks in emerging markets. *Journal of Financial Economics* ۷۷ (۲).
۱۸. Faccio, M., R. W. Masulis, and J. J. McConnell. ۲۰۰۶. Political Connections and Corporate Bailouts. *The Journal of Finance* ۶۱ (۶).
۱۹. Fisman, R. ۲۰۰۱. Estimating the value of political connections. *The American Economic Review* ۹۱ (۴).
۲۰. Gul, F. A. ۲۰۰۶. Auditors' Response to Political Connections and Cronyism in Malaysia. *Journal of Accounting Research* ۴۴ (۵): ۹۳۱-۹۶۳.
۲۱. Johnson, S., and T. Mitton. ۲۰۰۳. Cronyism and capital controls: evidence from Malaysia. *Journal of Financial Economics* ۶۷ (۲): ۳۵۱-۳۸۲.

-
۲۲. Niessen S, Ruenzi, ۲۰۱۲ Political Connectedness and Firm Performance: Evidence From Germany. CFR-Working Paper NO. ۰۷-۱۰
۲۳. Palepu, K., P. M. Healy, and V. L. Bernard. ۲۰۰۳. Business analysis & Valuation: Using Financial Statements Text and Cases. ۳ ed: Thomson Learning. evidence of patronage in Indonesia., University of Colorado at Boulder, Boulder.
۲۴. Srinidhi B, H Zhang, T Zhang , ۲۰۱۲ Auditor Choice and Earnings Quality in Politically Connected Firms: Evidence from Private Sector Firms in China SSRN ۲۰۰۶۳۱۰- papers.ssrn.com
۲۵. Tsipouridou, Maria, Charalambos Spathis ۲۰۱۲, Earnings management and the role of auditors in an unusual IFRS context: The case of Greece., Journal of International Accounting, Auditing and Taxation, Volume ۲۱,
۲۶. Wang, D. ۲۰۰۶. Founding Family Ownership and Earnings Quality. Journal of Accounting Research ۴۴ (۳): ۶۱۹-۶۵۶.
۲۷. World Bank. ۱۹۹۸. East Asia: The Road to Recovery. Washington DC: World

---

Relationship-based Economics , political connections ,and accrual quality

Abstract

This study investigates the effect of political connections on accrual quality in the firms listed in Securities and Exchange organization of Tehran .It also examines the relation between key accounting variables of politically connected firms and accrual quality.The methodology of research is correlation based on multiple regression .The results of the research for the 9-year data during the period of ۱۳۸۴-۱۳۸۸ show that political connection in sample companies lead to decrease in the accrual quality , and also the results of testing the hypotheses reveal that the accrual quality proxy has positive correlation with audit size , profitability index and financial leverage .In contrast it has poor correlation with the size of the politically connected firms which is not significant statistically.

Also the findings of the study have not shown any significant evidences presenting the existence of significant relation among the other variables such as auditor switching , management switching , and sale growth with accrual quality.

Key words : relationship - based economics, political connections, political management, accrual quality, management switching, auditor switching